

संदर्भ - दै. सकळ ६-११-२०११

सांगली - सांगलीची नाट्यपताक राज्यभर फडकणारे प्रा. दलीप गुलाबसगि परदेशी (वय 64) यांचे पनवेल येथे कल नधिन झाले. गेले कही वर्षे त्यांची प्रकृती ठीक नव्हती. त्यांच्यावर कळंबोली मजी म रुग्णालयात उपचार सुरू होते. 1980 पासून वीस वर्षे त्यांनी महाराष्ट्राच्या सांस्कृतिक वशि वात आपला ठसा उमटवला. नाटक, कदंबरी, कव्य, ललति लेखन अशा साहित्याच्या प्रातांत त्यांनी मुशाफरी केली.

कंदर व्यक्तमित्वाचे प्रा. परदेशी वलिगिडन महाविद्यालयात सुमारे तीन वर्षे प्राध्यापक होते. त्या नंतर त्यांनी प्रदीर्घ कळ पुण्यात फर्ग्युसन व ब्रह्म महाराष्ट्र वाणजिय महाविद्यालयात अध्यापन केले. विद्यार्थी प्रथि प्राध्यापक म्हणून त्यांचा लौकिक होता. त्यांचे आजोबा पैलवान मारुतराव परदेशी सांगलीतील बडे असामी होते. साहित्याच्या वंशपरंपरेपासून दूर असलेल्या परदेशी यांनी मराठी नाटकत स्वतः चीच वाट तयार केली. त्यांनी सुमारे तीसहून अधिक नाटक व कंकक लिहिल्या. राज्य नाट्यस्पर्धेत त्यांनी सांगलीला वैभवाच्या शखिरावर नेऊन ठेवले.

अखलि भारतीय नाट्यविद्या मंदिर समितीने त्यांची अनेक नाटके राज्य नाट्यस्पर्धेत सादर करताना पुरस्कार पटकवले. त्यांच्या 'कळोख देत हुंकर' या नाटकने राज्य नाट्य स्पर्धेत प्रचंड लोकप्रथिता मळिवली. क वर्ष तर असे होते, की त्यावर्षी अंतमि पेशीत महाराष्ट्रातील पाच नाट्य संस्थांनी नाटक सादर केले. चंदू पारखी, रमा लागू, सदाशवि आमरापूरकर या यशस्वी कलावंताना त्यांच्या नाटकंमधून बरेक मळाला. हिंदी चतिरपट अभनैते देवानंद यांच्याशीही त्यांचा स्नेह होता. त्यांच्या 'हम नौजवान' आण 'सच्चे क बोलबाला' या चतिरपटाचे संवाद लेखन त्यांनी केले. नाटक व संत कनेटकर यांनी जाहीर समारंभात 'मी तुम्हाला उद्याचा वसंत कनेटकर देतो' अशी शब्दात त्यांची ओळख कून दली होती.

'गोष्ट तशी जुनीच' या नाटकने मराठी नाट्यक्षेत्रात समांतर नाटकचा प्रवास सुरू केला. नाट्यलेखनात त्यांनी सतत प्रयोग केले. नाटक महाराज म्येले, स्वप्न क वाल्याचे, मातृवेणा, वहाणी, नषिपाप, अस्त, थंब थंब आभाळ, प्रेमी चतूर, प्रथिा फतिर, अबोली, भैरवी, नके स्वातंत्र्य स्त्रीला, अशा नाटकंनी मोठा लौकिक मळिवला. लोलक, तुझ्या माझ्या चार ओळी, हे कव्यसंग्रह तसेच पतहिर्ता, पथिा या कदंबर्या त्यांनी लिहिल्या. त्यांनी 'राणा प्रताप' यांच्या चरतिरावर महाराणा ही दीर्घ कदंबरी लिहिली.

प्रा. परदेशींच्या नावे नवोदतिंना पुरस्कार

'अबकह' चे सचवि शरद मगदूम आण नाट्यपरषिदेच्या चतिामणीनगर शाखेचे कर्याध्यक्ष शफी नायकडी म्हणाले, 'अबकह' संस्थेच्या वतीने प्रा. परदेशी यांच्या नावे नवोदति लेखकसाठी आमही दरवर्षी पुरस्कार देऊन त्यांची स्मृती जतन कू. अबकह संस्थेचे ते संस्थापक अध्यक्ष होते. त्यांच्या मार्गदर्शनाखाली संस्थेने यशस्वी वाटचाल केली. 'आई' प्रथि लेखक म्हणून त्यांची ओळख होती. सलग नऊ वर्षे त्यांनी 'अबकह'ची धुरा वाहिली. संस्थेने त्यांचे 'नके स्वातंत्र्य स्त्रीला' आण 'अस्त' ही दोन नाटके सादर केली. त्यांच्या फनिक् स कंककिमुळे राज्यभर संस्थेचे नाव झाले.

समांतर नाटक चळवळीचा अग्रणी

सदस्य अखलि भारतीय नाट्यविद्या मंदिर समितीचे वनायककेळकर म्हणाले, 'सर्वमान्य नाटककार म्हणून प्रा. परदेशी यांनी महाराष्ट्रात लौकिक मळिवला. विदरभात त्यांच्या नाटकंचा मोठा रसकिर्ग होता. ते चांगले कवी होते, म्हणूनच नाटककार होऊ शकले. प्रयोगशीलता, व्यक्तीरेखेतील नेमकेपणा आण प्रभावी संवाद लेखन ही त्यांच्या नाटकची वैशिष्ट्ये होती. शेक सपथिरचे 'जयुलीयस सझिर' नाटक त्यांना मराठीत वेगळ्या ढंगात आणायचे होते. समांतर नाटक चळवळीचे ते अग्रणी होते. त्यांच्या नावाचा पुरस्कार देऊन स्मृती जपल्या जातील."

प्रा. परदेशी क नाटयपर्व

ज्येष्ठ नाटयक्लावंत अरुण नाईकम्हणाले, 'प्रा. दलीप परदेशी नावाचे सांगलीच्या नाटयवर्षी वात क पर्व होते. राज्य नाटयस्पर्धेच्या चळवळीत त्यांनी कोल्हापूर, बेळगावची मक्तेदारी मोडून ँढली. प्रभावी प्रयोगशील नाटयकार म्हणून महाराष्ट्र त्यांना लक्षात ठेवेल."